

¿Sabem si la normativa sintàctica s'assimila?^{*1}

Do we know whether syntactic corpus planning works?

Jordi GINEBRA
Universitat Rovira i Virgili

Data de recepció: 30 de maig de 2014

Data d'acceptació: 18 de juny de 2014

RESUM

En el treball es planteja l'estat de la qüestió sobre la recerca en avaluació de la implantació de la normativa sintàctica de la llengua catalana i, a més, es fa una proposta d'investigació sobre la matèria. Pel que fa al primer punt, s'apleguen dades, indicis i informació indirecta que condueixen a tenir una idea general del que sabem sobre el grau d'implantació i assimilació reals de la sintaxi normativa. Així, s'ha elaborat una llista de trets, fenòmens o elements de la normativa sintàctica que presenten dificultats d'implantació. El pla és que aquests trets, fenòmens o elements (o una selecció) constitueixin la matèria de la recerca. Pel que fa al segon punt, es proposen tres línies d'investigació que poden ser fructíferes de cara a aconseguir aquest coneixement que volem de la implantació de la normativa sintàctica.

PARAULES CLAU: sintaxi, normativa, estàndard, català, aplicacions, implantació.

ABSTRACT

This paper deals with state-of-the-art research on the implantation of Catalan syntactic norms coming from corpus planning. In addition, a research project on the subject is suggested. Regarding the first point, and considering the fact that there are barely any research studies focused on this topic, data and indirect evidence has been collected in order to get a general idea about our knowledge of the real implantation of syntactic norms. Thus, a list of the items and features that seem to be difficult to learn and to implant has been drawn. These are the features and items upon which a systematic and detailed research project could be built. As regards the second point, three different research projects that could work are suggested in order to obtain evidence about those features and items and, therefore, to achieve an accurate knowledge of the results of syntactic corpus planning.

KEYWORDS: syntax, corpus planning, standard, Catalan, applications, implantation.

CORRESPONDÈNCIA: Jordi Ginebra. Universitat Rovira i Virgili. Departament de Filologia Catalana. Avinguda de Catalunya, 35. 43002 Tarragona. A/e: jordi.ginebra@urv.cat. Tel.: 977 559 743.

* S'ha respectat la voluntat d'aquest autor de fer servir el signe d'interrogació inicial malgrat que la Secció Filològica aconsella d'usar els signes d'interrogació i d'admiració exclusivament al final de l'oració. (N. de l'e.)

1. La bibliografia citada en el text ha quedat recollida en un document a part, juntament amb la dels altres treballs de la secció monogràfica.

1. INTRODUCCIÓ

Els organitzadors de la Jornada m'han demanat que elabori un informe sobre la recerca en avaluació de la implantació de la normativa sintàctica de la llengua catalana, i que, a més, faci una proposta d'investigació sobre la matèria. El primer encàrrec és fàcil de fer: només cal dir que, amb poques excepcions, no hi ha hagut recerca en avaluació de la implantació de la normativa sintàctica, almenys si ens referim al concepte de recerca en el sentit estricte d'estudi explícit, sistemàtic i ordenat. Ara: com que això també ho sabien els organitzadors de la Jornada, és evident que el que esperaven era una altra cosa. Esperaven que s'apleguessin dades, indicis i informació indirecta que ens conduïssin a tenir una idea general del que sabem sobre el grau d'implantació i assimilació reals de la sintaxi normativa. I, en relació amb això, sí que se'n pot dir alguna cosa més.

Pel que fa al segon encàrrec, he mirat de concretar-lo de dues maneres. Primerament, proposo tres línies d'investigació que penso que poden ser fructíferes de cara a aconseguir aquest coneixement que volem de la implantació de la normativa sintàctica. En segon lloc, he elaborat una llista de trets, fenòmens o elements de la normativa sintàctica que presenten dificultats d'implantació (o que és raonable pensar que en presenten). Una llista elaborada a partir de les dades, indicis i informació indirecta obtinguda amb el treball realitzat per complir el primer encàrrec. El pla és que aquests trets, fenòmens o elements (o una selecció) constitueixin la matèria de la recerca.

Abans de continuar, de tota manera, cal fer notar que el fet que no hi hagi estudis sistemàtics que avaluin la implantació de la normativa sintàctica ens hauria de sorprendre. Si, d'acord amb la teoria de la planificació lingüística (Haugen, 1966 i 1983), l'*acceptació* i l'*avaluació* de la llengua codificada són elements inherents a la fase de *difusió* del codi, un procés politico-social de planificació del corpus (com és el del cas català) no hauria de desatendre aquests elements.² Deixaré per a una altra avinentesa una reflexió més extensa sobre aquest punt, però potser una de les claus que expliquen l'absència d'estudis sobre implantació del codi sintàctic formal és l'evidència que, d'acord amb un cert sentit polític general del terme *implantació*, la normativa sintàctica —com, en general, tota la normativa establerta per Pompeu Fabra— és una normativa que *està implantada*: no hi ha avui voluntat social de no seguir el codi lingüístic fabrià. (És innegable que quan parlem aquí d'*implantació*

2. Quan parlem d'*acceptació* de la llengua codificada volem indicar tant l'acceptació formal del sistema de normes fixat com, sobretot, la interiorització mental pràctica que en fan els parlants. L'*avaluació* és la valoració dels progressos que es fan en la implantació social de la varietat codificada, i té una doble vessant: l'avaluació que fan els tècnics de planificació lingüística de com el codi és acceptat i de com funciona (inclou l'activitat de la *correcció*), i l'avaluació que fa la mateixa societat de manera implícita en fer-la seva o no fer-la seva (per exemple, el fet que la societat no assumeixi en la pràctica un dels trets o elements de la nova varietat codificada equival a una valoració negativa). Aprofito aquesta nota per agrair l'ajut dels membres del grup Avalnorm —especialment de Joan Costa i Aina Labèrnia— en la recerca bibliogràfica relacionada amb aquest treball.

no ens referim a això —a acceptació social—, sinó a implantació com a resultat de l'assimilació.)

2. PRIMERA PART. DADES, INDICIS I INFORMACIÓ INDIRECTA (ESTAT DE LA QÜESTIÓ)

2.1. *Observació preliminar*

Si del que es tracta és d'aplegar dades que ens condueixin a tenir una idea general del que sabem sobre el grau d'implantació de la normativa sintàctica, el que caldrà indicar en primer lloc és que la situació és, de fet, paradoxal. D'una banda, podem dir que en sabem molt. Si preguntem a un professor de llengua catalana o a un corrector professional si la normativa sintàctica s'assimila, és segur que ens en podran dir moltes coses. Tant l'un com l'altre s'enfronten cada dia a la tasca d'avaluar textos escrits en català estàndard (o a textos que pretenen haver estat escrits en català estàndard) i, per tant, a causa de la seva experiència, tenen una idea precisa de l'assimilació de la sintaxi estàndard. Però, d'altra banda, podem dir que en sabem poc, perquè aquest coneixement normalment no transcendeix enllà de l'activitat d'aquests professionals (o no ho fa de la manera que ens convindria). De cara a un pla de recerca sobre avaluació de la normativa sintàctica seria important, doncs, tenir en compte aquesta circumstància.

2.2. *Avaluació de l'àmbit docent*

Ara per ara, doncs, no podem aprofitar d'una manera general el coneixement individual que tenen professors i correctors sobre la implantació de la normativa (un punt sobre el qual tornaré després), però sí que és lògic que ens demanem, en primer lloc, si l'activitat docent a Catalunya ha generat treballs empírics que proporcionin informació sobre el grau d'assimilació de la normativa sintàctica en els diferents àmbits i nivells didàctics (escola, universitat, ensenyament d'adults). El fet és que en els darrers trenta anys l'ensenyament de la llengua catalana ha estat objecte d'una gran quantitat d'estudis i recerques: a més de monografies, tesis i actes de congressos, existeix des del 1994 una revista especialitzada específicament dedicada a la didàctica de la llengua i la literatura catalanes, *Articles*, i del 1982 al 1997 es va publicar el butlletí *Com Ensenyar Català als Adults*. Tot i així, no hi ha en tota aquesta bibliografia —si la meva revisió ha estat correcta— treballs dedicats específicament a la qüestió que ens ocupa, tot i que certs estudis la tracten parcialment.³

3. Es pot esmentar el treball de Xavier Gutiérrez (1999) sobre el relatiu, amb grup d'alumnes de BUP, tot i que no anava enfocat ben bé al que ens ocupa aquí. Deixo de banda alguns treballs dedicats a col·lectius específics o a etapes concretes (primeres o intermèdies) del procés d'aprenentatge de la llengua, per tal com l'objectiu de la meua intervenció és la competència en normativa sintàctica de la població adulta un cop superada en situació de normalitat l'escolarització obligatòria.

Entre aquestes recerques empíriques cal esmentar el treball de Bassols i Paloma (2004), que estudien mitjançant enquestes la competència normativa (amb atenció especial a la sintaxi) d'un grup d'alumnes de primer curs de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona; el de Brunat (2009), que tracta de la formació lingüística de l'alumnat de magisteri, i que conté alguna referència a la sintaxi (no hi ha referències a la sintaxi, en canvi, a Brunat *et al.*, 2006); i les recerques realitzades per estudiosos vinculats a la Universitat d'Alacant sobre la estandardització lingüística entre els joves al País Valencià i sobre la inseguretat lingüística d'aquest col·lectiu (que podem entendre com un índex de problemàtica d'implantació): Baldaquí (2006 i 2011), Baldaquí *et al.* (2010), Ponsoda (1996), Ponsoda i Segura (1997) i Segura (2003). També Espinosa (2003), que no segueix la mateixa metodologia. Malgrat la solidesa d'aquestes recerques, cal indicar que no es proposen analitzar variables sintàctiques, i que només n'apareix alguna de forma marginal. El treball d'Argenter *et al.* (1998) sobre l'ús dels pronoms febles en el català oral dels joves aporta dades i reflexions de gran interès sobre els mecanismes de difusió social de la llengua, i la tesi recent de Hawkey (2012) sobre política lingüística educativa i contacte de llengües a Barcelona —que, de tota manera, tampoc no se centra en la sintaxi— també proporciona informació sobre implantació a propòsit de quatre trets sintàctics. Finalment, cal fer referència als treballs recents fets a l'empara del grup Avalnorm de la Universitat Pompeu Fabra, orientats específicament a avaluar la implantació entre els joves de la normativa sintàctica de la llengua catalana. Són Labèrnia (2010) i Costa i Labèrnia (2014), que estudien la implantació de la normativa dels pronoms relatius seguint de prop els treballs que s'han realitzat sobre implantació de la terminologia catalana; Giménez *et al.* (2011), Costa Carreras (2015) i Labèrnia (en premsa), que investiguen diversos aspectes també del relatiu; i la tesi en curs de Labèrnia —se'n pot llegir un tast a Labèrnia (2012)—, que avalua la implantació de la norma relativa a setze aspectes sintàctics, entre els quals hi ha, per exemple, el gerundi de posterioritat, el canvi de preposició davant d'infinitiu o l'ús de *per* o *per a* davant de sintagma nominal. En el treball es mira d'esbrinar quins factors lingüístics i socials (la llengua inicial, la llengua d'identificació, el nivell d'estudis de la mare, etc.) fan que es cometin errors quan apareixen aquests aspectes sintàctics. El mètode és mixt: enquesta (exercicis) i dades de corpus (redaccions).

2.3. Avaluació de la implantació de la normativa en els mitjans de comunicació

A més de l'àmbit docent, és lògic que en segon lloc busquem informació en els estudis dedicats a la llengua dels mitjans de comunicació de massa. Els treballs sobre aquest àmbit —abundants— s'han ocupat preferentment de qüestions relacionades amb la constitució i consolidació dels diferents registres periodístics, amb les característiques del llenguatge propi dels mitjans i amb la contribució que fan a l'establiment de l'estàndard, i amb el debat sobre la permeabilitat del model de llengua periodística a la variació territorial i al registre col·loquial. Però també ens proporcionen en alguns

casos dades empíriques sobre l'adequació a la normativa gramatical de la sintaxi utilitzada. Cal esmentar, així, Tubau (1990), que examina la llengua de vint-i-sis personalatges públics entrevistats en un programa televisiu en els anys 1988 i 1989; Bassols, Rico i Torrent (ed., 1997) i Faura, Paloma i Torrent (ed., 1998), que fan una anàlisi comparativa, a partir de diferents gèneres televisius, de la llengua utilitzada en el mitjà durant dos períodes diferents (1985-1987 i 1993-1994), i que presenten dades sobre adequació a la sintaxi normativa; Paloma i Segarra (2000), sobre llengua oral i llengua escrita a les sèries de televisió, que informa d'alguna inadequació sintàctica observada; Julià-Muné (ed., 2000), que presenta el resultat de l'estudi realitzat, a partir d'un corpus d'emissions radiofòniques (1997-1999), per caracteritzar el model lingüístic difós per les principals emissores de ràdio que emetien en desconnexió des de Lleida; Nogué (2000), sobre la ultracorrecció als mitjans de comunicació, que presenta també dades sintàctiques; Torrent (2002), sobre la interferència en la llengua de la televisió catalana (la interferència, almenys si és més o menys sistemàtica, és una conseqüència de la poca competència o seguretat i, per tant, una mostra de no assimilació de la normativa); Julià-Muné (2004), que ofereix informació d'inadequacions de la sintaxi al codi normatiu (en certs casos provocades per interferències del castellà o l'anglès) a partir de l'observació d'emissions radiofòniques de la dècada 1994-2004; i Navarro i Cubells (2003), sobre el model estàndard en els mitjans de comunicació locals escrits de la Ribera d'Ebre, que assenyala algun error o confusió de sintaxi. El treball vinculat a la llengua dels mitjans de comunicació no ha estat únicament de caràcter descriptiu, sinó que també ha tingut com a resultat l'elaboració de guies pràctiques per a l'ús correcte del català en aquest àmbit. Són els llibres d'estil. M'hi referiré més endavant.

2.4. Aportacions de la gramàtica descriptiva i de la tradició prescriptiva

Juntament amb el recurs al món de la docència i al món dels mitjans de comunicació, per obtenir informació —ni que sigui indirecta— sobre la implantació de la normativa sintàctica pot semblar raonable de recórrer també als estudis descriptius de sintaxi catalana, sobretot si, com ens demanaven els organitzadors de la Jornada, es pretén avaluar el «grau d'ús real» del codi sintàctic planificat. Cal dir, però, que aquest terreny és complicat, perquè, almenys en teoria, l'abast de la normativa sintàctica és la llengua estàndard i, per tant, la llengua col·loquial, per definició, no queda afectada pel codi normatiu. Constatar, per mitjà d'estudis descriptius, la distància entre la sintaxi col·loquial i la sintaxi de la llengua estàndard no és necessàriament un símptoma de fracàs en la implantació de la normativa. Tot i així, és evident, com s'ha repetit sovint, que el coneixement de la llengua espontània és indispensable per a la planificació lingüística i, per tant, en qualsevol programa de recerca sobre implantació de la sintaxi normativa cal incloure l'atenció a la sintaxi del català col·loquial. En conseqüència, un pla de recerca hauria de preveure —com ja demanava Segarra (1996)— quins són els aspectes de la sintaxi col·loquial que convindria estudiar especialment, tenint en

compte que, de fet, avui encara no disposem d'un nombre gaire extens d'anàlisis sistemàtiques a partir de materials i corpus.

També trobem dades sobre avaluació de la implantació de la normativa sintàctica en tot l'extens conjunt de treballs que conformen tant la tradició prescriptiva catalana com la crítica i anàlisi d'aquesta tradició i de les seves concrecions pràctiques. És gairebé sempre informació indirecta. Els materials dedicats a l'estudi i difusió de la normativa sintàctica tracten generalment de l'abast i clarificació dels preceptes, de la interpretació del grau d'obligatorietat de les normes, dels punts no resoltos, de les estructures sobre les quals no hi ha doctrina normativa. Només indirectament, en indicar la insuficiència o dificultat d'aplicació d'alguna de les normes, o en condemnar explícitament determinats usos habituals, proporcionen indicis de la dificultat d'implantació i, per tant, es pot dir que avaluen implícitament l'èxit d'aquesta implantació. Val a dir, d'altra banda, que el fet que ens referim a dades obtingudes per vies indirectes no significa que no siguin fiables. Així, el llarg debat —dissortadament, encara no tancat— sobre l'ús de les preposicions *per* i *per a* en el català actual neix de la constatació que la norma de Fabra és inaplicable. Neix, doncs, de la comprovació de la dificultat real d'implantació: en neix i la confirma. A més, aquestes vies indirectes de vegades són molt explícites i molt clares, i aquest és un fet que l'estudiós no pot bandejar, perquè al darrere sovint hi ha professionals que, sense haver fet anàlisis quantitatives, coneixen bé la situació. Hem de saber distingir les dades empíriques de les valoracions, però les valoracions poden oferir informació qualitativa rellevant. Així, l'afirmació de Joan Solà (1994: 38), a propòsit de l'anomenat article neutre, que «aquest punt de sintaxi és, juntament amb el del canvi i caiguda de preposicions [...], dels que menys han assimilat els usuaris» és una afirmació que l'estudiós de la implantació de la normativa no pot bandejar.⁴

En la mateixa línia indirecta de les obres que estableixen, difonen o critiquen els preceptes de sintaxi normativa —gramàtiques, manuals, diccionaris de dubtes i obres equiparables, d'una banda, i treballs d'anàlisi o assaig, de l'altra—, hi ha, com he dit, els llibres d'estil, que són en part el resultat de l'observació directa de l'ús concret de la llengua en un determinat mitjà o institució. Com assenyala Labèrnia (2010: 4), aquestes obres estan elaborades perquè els usuaris se'n serveixin per resoldre aspectes que els resulten conflictius a l'hora de redactar textos, i això és un indicatiu que es tracta d'aspectes que no s'han implantat adequadament. Sortosament, la quantitat de llibres d'estil que hi ha avui al mercat català no és reduïda, i això vol dir que disposem d'informació abundant.

4. Fer aquí una llista dels treballs d'aquesta mena útils per a l'avaluació de la implantació de la normativa seria impossible. Cal destacar, en qualsevol cas, les aportacions de Solà (entre altres, 1987, 1990, 1994, 1999a, 2003 i 2009), i potser les tres edicions de les Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa (1983, 1985 i 1987), en la darrera de les quals es va incloure un qüestionari adreçat a correctors professionals per obtenir, entre altres coses, informació sobre els punts de gramàtica que eren objecte freqüent de correcció (*Actes*, 1989: 113-269). Per a un panorama general de l'activitat dels darrers anys relacionada amb la prescripció gramatical, almenys fins a l'any 2007, vegeu el darrer capítol de Ginebra i Solà (2007).

2.5. *Altres*

Finalment, cal esmentar algun altre treball aïllat dedicat a àmbits específics: Domènech (1999) analitza textos orals del parlament valencià i constata alguna inadequació sintàctica, i Sanchis Carbonell (2002) tracta de textos de l'Administració local (Ontinyent) i també assenyala errors sintàctics que demostren dificultats d'assimilació de la normativa.

3. SEGONA PART (I). PROPOSTES PER AL PLA DE RECERCA

3.1. *Tres línies d'investigació*

Plantejo ara els camins que em sembla que poden ser més útils per a la recerca que ens afecta, que són tres, com he dit. El primer dels camins té a veure amb la «recuperació» del coneixement que sobre la matèria posseeixen els professors de llengua catalana. Torno ara, doncs, al comentari del començament: els professors de llengua avaluen sistemàticament l'assimilació de la normativa entre els seus alumnes, però el coneixement que es deriva d'aquesta avaluació no és aprofitat per la recerca acadèmica. Caldria establir mecanismes que en fessin possible l'aprofitament. No es tracta només de treure partit del que saben els professors (o del que poden arribar a saber amb facilitat, atesa la seva feina i posició), sinó d'aprofitar l'estructura del sistema reglat d'ensenyament. Així, resultaria de gran interès organitzar una recerca sobre la competència sintàctica dels ciutadans que han completat el cicle superior de l'ensenyament secundari (el batxillerat). Una idea que es converteix en possibilitat assequible si ens adonem que tenim (entre altres) un gran mitjà al nostre abast, que són les proves d'accés a la universitat (les PAU), que garanteixen l'homogeneïtat del conjunt de dades i permeten que l'estudi sigui útil i el corpus objecte d'anàlisi tingui valor representatiu. Existeix, a més, un precedent en llengua espanyola que podria servir de referència (Battaner i Torner, ed., 2005).

El segon dels camins també té a veure amb el comentari del començament d'aquesta exposició. La proposta consisteix en un treball de col·laboració amb correctors professionals. També en aquest cas caldria trobar mecanismes per aprofitar la seva feina per a la recerca acadèmica. Es tractaria d'aconseguir, per exemple, que consignessin de manera quantificada i ordenada quins són els elements de sintaxi que corregeixen més sovint, en la línia del que va fer Vallverdú (1968: 161-170) fa més de quaranta anys —o de Sanchis Carbonell (2002), tot i que aquest treball conté poca informació sintàctica i poc estructurada. Com se sap, però, el corrector professional no pot dedicar temps a fer llistes com les que ens interessin, perquè llavors no dedicaria prou temps al que és la feina per la qual és retribuït. La solució, doncs, seria buscar un grup de correctors —a partir d'una crida pública o per algun sistema específic de selecció— amb els quals caldria arribar a un acord per compensar-los econòmicament per la dedicació a una tasca —el control ordenat i sistemàtic, durant un

període, dels errors de sintaxi que corregeixen— que els treu temps de dedicació a la feina ordinària. Per a aquest projecte caldrien recursos econòmics, que haurien d'obtenir-se d'alguna fundació, de la Generalitat de Catalunya o de l'Institut d'Estudis Catalans.

El tercer camí consisteix en l'estudi de la llengua publicada en la Xarxa. La llengua de la Xarxa té trets específics —per exemple, en general és una llengua menys controlada que la impresa en paper—, i aquesta circumstància ha d'evitar que projectem acríticament els resultats de l'anàlisi a la totalitat de l'idioma. Però això no ens ha d'impedir, amb la metodologia adequada, aprofitar un tipus de recerca que permet tractar grans quantitats de dades i que és segur que pot proporcionar molta informació sobre la llengua «real». Ja s'ha seguit aquest camí en estudis d'implantació de la terminologia catalana (Yzaguirre *et al.*, 2003). És cert que la sintaxi presenta, a l'hora d'estudiar-la sistemàticament, més complicacions que el lèxic o la terminologia, i també que això és encara més clar en el cas de la recerca feta a partir de les dades de la Xarxa, que exigeix establir prèviament, formulant-lo inequívocament, quin és el tret que s'investiga. Ara: l'anàlisi de certs fenòmens sintàctics és prou senzilla de plantejar des del punt de vista metodològic. Estudiar, per exemple, el grau d'implantació de la norma que estableix que la preposició *malgrat*, quan introdueix una subordinada conjugada, va seguida de la conjunció *que* és prou assequible, atès que la variable que s'analitza pot presentar només dos valors: presència de *que* o absència de *que*. Per a d'altres fenòmens establir el mètode és certament complex. Així, estudiar la implantació de la norma que prescriu que en català el connector *doncs* no té valor causal pot semblar impossible, ja que detectar ocurrències de *doncs* causal en un corpus només té sentit ponderatiu si contraposem aquestes ocurrències a d'altres ocurrències textuals en què el *doncs* podria aparèixer i no hi apareix. I això no és una tasca fàcil. Sigui com sigui, la lingüística de corpus en particular i la sintaxi en general han fet progressos notables en els darrers anys, i cal pensar que també serà possible trobar sistemes per analitzar aquests aspectes complexos.

Finalment, cal dir que la recerca en avaluació de la implantació de la normativa sintàctica no s'ha de limitar a l'anàlisi positiva de les dades, sinó que ha d'aprofundir en l'estudi de les causes de la situació de cada element, és a dir, del sistema de factors lingüístics, sociolingüístics i etnolingüístics que regeixen l'adquisició o rebuig de cada precepte sintàctic. Per a l'estudi d'aquestes qüestions, la recerca pot beneficiar-se dels conceptes, categories i observacions d'alguns dels treballs ja citats (Argenter *et al.*, 1998; Baldaquí, 2006 i 2011; Baldaquí *et al.*, 2010; Brunat, 2009; Brunat *et al.*, 2006; Hawkey, 2012; Ponsoda, 1996; Ponsoda i Segura, 1997; Segura 2003), i d'una manera especial de la tasca realitzada en l'esfera de la implantació de la terminologia, que ha operat en el marc dels diversos *factors d'implantació* (o *variables d'implantació*), que sovint són de naturalesa sociolingüística (Montané, 2006, 2008 i 2012; Vila, dir., Nogué i Vila, 2007; Cabré, 2010; TERMCAT, ed., 2012).

4. SEGONA PART (II). LLISTA D'ELEMENTS PER SOTMETRE A AVALUACIÓ

4.1. *Generalitats sobre els treballs revisats*

He elaborat una llista d'elements obtinguts a partir de la revisió d'una part del material esmentat en la primera part. És un conjunt de trets i fenòmens sintàctics que, com a punt de partida, poden ser considerats elements de la normativa sintàctica catalana poc assimilats o d'implantació difícil i, per tant, elements sobre els quals caldria centrar el pla de recerca. He seleccionat quaranta-dos treballs (alguns ja han estat citats), que he buidat sistemàticament. Els treballs, que tenen finalitats diferents, són de característiques i extensió molt diverses, com ho és l'atenció que dediquen a cada fenomen: en alguns casos només consignen els trets com a «incorrectes» (i és per això que deduïm que són presents en la llengua i que manifesten, doncs, la dificultat d'implantació del tret correcte corresponent) i en d'altres en fan una anàlisi i comentari. En rigor, les dades, quant a les fonts, són poc uniformes: n'hi ha d'obtenció indirecta (les que provenen de gramàtiques, llibres d'estil i equiparables) i d'obtenció directa (les que provenen d'estudis empírics, tant de realitzats a partir de l'observació com de realitzats a partir d'enquestes o amb altres mètodes). Cap treball, tret dels de Solà (1994) i Labèrnia (2012), està dedicat específicament a la sintaxi: la sintaxi és una àrea més de les que tracten, i de vegades en tot un treball només he trobat una única referència a un fenomen sintàctic. La manera —terminologia, categorització— de referir-se en cada treball als fenòmens és heterogènia i sovint inadequada, i en aquest punt he procedit a una lògica homogeneïtzació (els fenòmens sintàctics tampoc no apareixen sempre als apartats de sintaxi dels treballs, sinó que de vegades apareixen als dedicats a la morfologia o al lèxic). El valor de cada un dels treballs i de les «constatacions» que presenten és, doncs, molt desigual, però tot i així penso que la llista té valor justament pel caràcter de primera arplega extensa.

Els quaranta-dos treballs abracen un període de vint-i-cinc anys (1987-2012). La selecció dels treballs és arbitrària, però penso que representen prou els diferents punts de vista de professors, correctors, gramàtics i estudiosos. M'hauria agradat buidar-ne més, però el temps no ho ha fet possible, i em sembla que, d'altra banda, el nombre ja és suficient per a l'objectiu que perseguia. No he tingut en compte, doncs, alguns dels treballs importants de Solà (1987, 1990, 1999a, 1999b, 2003 i 2009) —he donat prioritat a la pluralitat d'autors— ni altres obres de Ruaix a part del seu *Diccionari auxiliar*, ni obres com les de Vallverdú (2000), Sabater (1992), Münch (2006) i altres, ni una gran quantitat de llibres d'estil ben elaborats que, però, m'haurien obligat a invertir massa temps. Tampoc no he recollit constatacions o opinions sobre l'assimilació de la normativa sintàctica procedents de diaris i revistes, malgrat que la premsa representa una magnífica plataforma per a l'exposició de percepcions sobre la matèria. De fet, el material és abundant, i em semblaria d'interès emprendre la tasca ingent d'inventariar-lo i sistematitzar-lo. També hi ha molt de material a la Xarxa —llocs web amb guies de correcció, solucionaris per a problemes gramaticals, etc.—, com han fet notar Sendra i Vila (en premsa), un material que no recullo però que caldrà tenir en

compte en un futur pròxim (potser, no gaire a la llarga, més que el material imprès «tradicional»).

4.2. Relació dels treballs revisats

Els treballs buidats són els següents, ordenats cronològicament d'acord amb la data d'aparició de l'edició utilitzada:

1. Diari de Barcelona (1987)
2. *Actes* (1989)
3. Tubau (1990)
4. Badia i Margarit (1994a)
5. Camps (1994)
6. Solà (1994)
7. Solà (dir.) (1995)
8. Televisió de Catalunya (1995)
9. Ponsoda (1996)
10. Ruaix (1996)
11. Abril (1997)
12. *Avui* (1997)
13. Badia, Brugarolas, Torné i Fargas (1997)
14. Bassols, Rico i Torrent (ed.) (1997)
15. Ponsoda i Segura (1997)
16. Faura, Paloma i Torrent (ed.) (1998)
17. Paloma i Rico (1998)
18. Domènech (1999)
19. López del Castillo (1999)
20. Bruguera (2000)
21. Julià-Muné (ed.) (2000)
22. Nogué (2000)
23. Paloma i Segarra (2000)
24. Lacreu (2002)
25. Sanchis Carbonell (2002)
26. Torrent (2002)
27. Espinosa (2003)
28. Navarro i Cubells (2003)
29. Segura (2003)
30. Bassols i Paloma (2004)
31. Julià-Muné (2004)
32. Baldaquí (2006)
33. Company i Puigròs (2006)
34. Mestres, Costa, Oliva i Fité (2007)

35. Coromina (2008)
36. Brunat (2009)
37. Pla Nualart (2010)
38. Baldaquí, Llorca, Ponsoda i Saragossà (2010)
39. Labèrnia (2012)
40. Hawkey (2012)
41. Optimot (2012)
42. Optimot (2013)

A més de les dades d'aquests quaranta-dos treballs, he inclòs a la llista dades procedents dels estudis descriptius monogràfics següents: Batlle (2000) i Martines (2010) sobre l'article neutre, Cabré i Mateu (1998) sobre el règim dels verbs psicològics, Coda (2005) sobre els possessius, Costa Carreras (2015) sobre un aspecte del relatiu, Llach i Serra (2012) sobre *ser* i *estar*, i Villalba (2004) sobre el canvi i caiguda de preposicions. M'ha semblat inadequat consignar un tret sempre que alguna obra general s'hi referia i no fer-ho, en canvi, quan s'hi referia un estudi dedicat específicament a l'esmentat tret. Cal que faci també un comentari dels dos darrers treballs de la relació. No són treballs publicats, sinó fitxes elaborades, a petició dels organitzadors de la I Jornada d'Estudi de la Implantació de la Normativa, pel Servei de Recursos Lingüístics de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. És un material molt útil (perquè no conté només llistes de trets sinó informació quantitativa: quins són els trets que han suscitat més consultes en els anys 2012 i 2013) que en aquest treball exploto molt poc. Pel valor que té m'he permès fer una excepció cronològica (i incloure, doncs, les dades del 2013).

4.3. Observacions sobre la llista i taula amb els trets d'implantació més difícil

La llista elaborada, en forma de taula, conté un total de 261 ítems. En faig una presentació breu, però per raons d'espai no la puc reproduir aquí. Els fenòmens estan ordenats alfabèticament, amb una primera columna per a la numeració. En la segona hi ha el tret, fenomen o element poc assimilat. En la tercera hi ha l'element que substitueix el tret, fenomen o element poc assimilat. En la quarta hi ha exemples. I, en la cinquena, la relació de treballs que han detectat el tret no assimilat. Les denominacions de la segona i tercera columnes són meves (mirant de seguir les més corrents), i els exemples han estat elaborats *ad hoc* o procedeixen d'alguna de les fonts (de vegades escurçats o modificats).

El que presento en aquest apartat és una taula amb la relació jerarquitzada dels trenta trets que presenten més dificultats d'implantació. Partint de la taula completa, he comptat, per a cada tret, el nombre d'autors que el detectaven. En la cinquena columna, per tant, hi ha el nombre d'autors que correspon a cada ítem. En la primera, entre parèntesis, hi ha el número d'ordre de l'ítem tal com figura a la taula completa. En aquesta taula el lector comprovarà que alguns ítems es repeteixen en diferents po-

sicions. És així perquè en la jerarquització he tingut en compte, quan m'ha estat possible, els trets substitutoris. Així, el tret «sistema preposicional» ocupa la posició setena quant a dificultat si l'element substitutori que la delata és la locució *degut a* (constatació de disset autors), i la posició quinzena si l'element és *a nivell de* (constatació de catorze autors).

Per a la correcta interpretació de la taula cal tenir en compte dues observacions més. La primera és que hauria calgut distingir entre diversos escenaris d'implantació. Hi ha preceptes establerts per la normativa de Fabra que es contraposaven a l'ús general del moment (com ara la proscripció de l'article neutre), i han estat, doncs, preceptes que ha calgut intentar implantar per a tota la comunitat lingüística des dels inicis del procés de planificació del català. I hi ha preceptes que s'han formulat modernament, a causa d'interferències o d'altres fenòmens dels darrers anys. Amb altres paraules: la llengua de molts catalans més grans de cinquanta anys presenta trets «espontàniament assimilats» que s'han hagut de convertir en prescripcions formals per a la població més jove (vegeu Bassols, Rico i Torrent, ed., 1997: 112). És entre aquesta població que caldria llavors avaluar-ne la implantació.

La segona és que una de les tasques més difícils a l'hora d'elaborar les taules ha estat la de posar nom al fenomen poc assimilat, perquè de vegades aquest fenomen no té nom, i no té nom perquè, prèviament, no és gens clara la manera com s'ha de descriure. Les designacions de la segona columna, doncs, són en molts casos provisionals. Sovint els autors fan referència a un tret sintàctic no normatiu que cal rebutjar, i la denominació que fan servir designa aquest tret, i no pas el tret corresponent de la llengua catalana que és objecte de no assimilació. S'indica, per exemple, que s'ha detectat l'ús de la perífrasi *venir + gerundi*, i que cal evitar-la en català, però no es posa nom al precepte que l'ús d'aquesta perífrasi delata que no s'ha implantat. Trobar llavors un nom és difícil. ¿Podem dir, en relació amb la perífrasi esmentada, que el que no s'ha assimilat és l'indicatiu de continuïtat o reiteració? Probablement no. Els textos catalans d'avui estan plens d'indicatius de continuïtat o reiteració, i seria inadequat afirmar que aquest tret sintàctic és un tret no assimilat o no implantat. Malgrat això, és evident que la proliferació de construccions amb *venir + gerundi* és símptoma d'alguna mancança (en l'assimilació de la normativa, en la formulació dels preceptes gramaticals o en la disponibilitat dels recursos sintàctics). La tradició prescriptiva catalana tendeix a assenyalar els trets sintàctics espuris, generalment d'influència castellana, però no sempre posa en primer lloc el tret de la sintaxi catalana que no es coneix o que no s'ha assimilat quan s'usa la construcció castellanitzant (sinó que sovint es recorre a una equivalència). He fet l'esforç, doncs, de passar d'una «llista d'incorreccions» a una «llista de coses correctes que no s'assimilen».

TAULA 1
Trets d'implantació més difícil

	<i>Tret, fenomen o element poc assimilats</i>	<i>Tret, fenomen o element que el substitueix</i>	<i>Exemples</i>	
1 (28)	Canvi i caiguda de preposicions	Permanència de les preposicions	<i>Insisteix en dir el mateix. Envia'm un senyal de que ho has rebut.</i>	27
			<i>Insisteix a dir el mateix. Envia'm un senyal que ho has rebut.</i>	
2 (152)	Perifrasi d'obligació amb <i>haver de</i> + infinitiu (i altres recursos d'expressió de l'obligatorietat)	Cadenes <i>tenir que, haver-hi que, ser precis que, deure</i>	<i>El bon cristià té que fer caritat. Hi ha que ser prudent. És precis anar amb compte.</i>	21
			<i>El bon cristià ha de fer caritat. Cal / s'ha de ser prudent. Cal / s'ha d'anar amb compte.</i>	
3 (3)	Expressió de l'abstracció	Article neutre Article masculí + adjectiu Article masculí + participi	<i>Ja sé lo que passa. El rar és que calli. Distingim el pensat de l'expressat.</i>	21
			<i>Ja sé el que passa. El que és rar és que calli. Distingim el que és pensat del que és expressat.</i>	
4 (147)	Distribució de <i>per</i> i <i>per a</i>	Desgavell en la distribució de <i>per</i> i <i>per a</i>	<i>Treballa per a comprar-se un cotxe. El llum és per la cuina.</i>	21
			<i>Treballa per comprar-se un cotxe. El llum és per a la cuina.</i>	
5 (218)	Distribució dels verbs <i>ser</i> i <i>estar</i>	Progrés d' <i>estar</i> Ultracorreccions	<i>Ja estem a casa. Ja eren a punt.</i>	20
			<i>Ja som a casa. Ja estaven a punt.</i>	
6 (105)	Expressió de la intensitat	Article neutre intensificador	<i>Vine lo més aviat que puguis.</i>	19
			<i>Vine tan aviat com puguis.</i>	
7 (162)	Sistema preposicional	Preposició <i>degut a</i>	<i>Degut a l'estat de les carreteres, es recomana circular amb precaució.</i>	17
			<i>A causa de l'estat de les carreteres, es recomana circular amb precaució.</i>	

TAULA 1 (Continuació)
Trets d'implantació més difícil

	<i>Tret, fenomen o element poc assimilat</i>	<i>Tret, fenomen o element que el substitueix</i>	<i>Exemples</i>	
8 (39)	Complement directe sense <i>a</i> (només en certs casos amb <i>a</i>)	Complement directe amb <i>a</i> Ultracorrecció: omisió de la preposició quan és necessària Ultracorrecció: complement indirecte sense <i>a</i>	<i>Visitarem a la Marta.</i> <i>Destorba Zamorano Nadal.</i> <i>Telefonarem la Pepa.</i> <i>Visitarem la Marta.</i> <i>Destorba Zamorano a Nadal.</i> <i>Telefonarem a la Pepa.</i>	16
9 (200)	Règim de certs verbs	Règim inadequat	<i>donar de menjar, molestar + CI, olorar a, pagar + CI, preocupar + CI, telefonar + CD, verbs d'àpats + CD, veure</i> <i>donar menjar, molestar + CD, olorar + CD, pagar + CD, preocupar + CD, telefonar + CI, verbs d'àpats = intr., veure-s'hi</i>	16
10 (88)	Futur simple amb valor de futur imminent o pròxim	Perífrasi <i>anar a + infinitiu</i> amb valor de futur imminent o pròxim	<i>Ara vaig a dir-vos la veritat.</i> <i>Ara us diré la veritat.</i>	15
11 (123)	Distinció entre <i>mentre</i> , <i>mentrestant</i> i <i>mentre que</i>	Ús de <i>mentres</i> Altres	<i>Mentres tu fregues, jo endreço.</i> <i>I, mentres, ell llegeix.</i> <i>Ell vol dormir, mentres que jo vull mirar la tele.</i> <i>Mentre tu fregues, jo endreço.</i> <i>I, mentrestant, ell llegeix.</i> <i>Ell vol dormir, mentre que jo vull mirar la tele.</i>	15
12 (52)	Conjuncions causals	<i>Doncs</i> causal <i>donat que</i> causal <i>posat que</i> causal <i>tota vegada que</i> causal	<i>Pot passar, doncs ja té el permís.</i> <i>Donat que té l'edat, pot entrar.</i> <i>Posat que són les tres, començarem.</i> <i>No es pot signar el document, tota vegada que hi falta la data.</i> <i>Pot passar, perquè ja té el permís.</i> <i>Com que té l'edat, pot entrar.</i> <i>Ja que són les tres, començarem.</i> <i>No es pot signar el document, ja que hi falta la data.</i>	14

TAULA 1 (Continuació)
Trets d'implantació més difícil

	<i>Tret, fenomen o element poc assimilats</i>	<i>Tret, fenomen o element que el substitueix</i>	<i>Exemples</i>	
13 (90)	Quantificador <i>gens</i>	Quantificador <i>res</i> Quantificador <i>cap</i> Ultracorrecció: <i>gens</i> en el lloc de <i>res</i>	<i>El cotó no pesa res.</i> <i>No em fas cap pena.</i> <i>No augura gens bo.</i> <i>El cotó no pesa gens.</i> <i>No em fas gens de pena.</i> <i>No augura res de bo.</i>	14
14 (91)	Gerundi amb valor de simultaneïtat	Gerundi de posterioritat	<i>Va caure sent conduït a l'hospital de seguida.</i> <i>Va caure i va ser conduït a l'hospital de seguida.</i>	14
15 (162)	Sistema preposicional	Preposició <i>a nivell de</i>	<i>Tindrà conseqüències a nivell de regions.</i> <i>Tindrà conseqüències a escala regional.</i>	14
		Preposició <i>en base a</i>	<i>L'increment salarial es determinarà en base a la llei.</i> <i>L'increment salarial es determinarà d'acord amb la llei.</i>	14
16 (208)	Relatiu compost o relatiu preposicional fort	Relatiu preposicional feble Relatiu popular	<i>El tema del que parlava.</i> <i>Una oferta que se'n va desdir.</i> <i>El tema del qual / de què parlava.</i> <i>Una oferta de la qual / de què es va desdir.</i>	14
17 (47)	Estructures condicionals	<i>de + infinitiu amb valor condicional</i>	<i>D'haver-ho sabut hauria actuat.</i> <i>Si ho hagués sabut hauria actuat.</i>	13
18 (101)	Infinitiu, temps no absolut	Infinitiu absolut (també dit d'introducció o recapitulació, copulatiu o independent)	<i>Per acabar, recordar que demà no hi ha classe.</i> <i>Per acabar, vull recordar que demà no hi ha classe.</i>	13
19 (116)	Adjectiu <i>mateix</i>	Adjectiu <i>propí</i>	<i>Va respondre el propi president.</i> <i>Va respondre el president mateix.</i>	13

TAULA 1 (Continuació)
Trets d'implantació més difícil

	<i>Tret, fenomen o element poc assimilat</i>	<i>Tret, fenomen o element que el substitueix</i>	<i>Exemples</i>	
20 (153)	Perifrasi de probabilitat amb <i>deure</i> + infinitiu	Futur de probabilitat (simple o compost) Condicional de probabilitat <i>deure de</i> + infinitiu	<i>Aquell nen serà el seu fill. Suposo que ja haurà arribat. Quan va sortir serien les tres. El tren es deu d'haver retardat.</i>	13
			<i>Aquell nen deu ser el seu fill. Suposo que ja deu haver arribat. Quan va sortir devien ser les tres. El tren es deu haver retardat.</i>	
21 (160)	Sobrietat en l'ús dels possessius	Proliferació de possessius Pleonasme de clític i possessiu Possessius en nominalitzacions Altres	<i>Agafi el seu tiquet. Li agraïm la seva col·laboració. El consell ha examinat la llei i ha donat el vistiplau per a la seva aprovació.</i>	13
			<i>Agafi el tiquet. Li agraïm la col·laboració. El consell ha examinat la llei i ha donat el vistiplau perquè s'aprovi.</i>	
22 (193)	Tematitzador <i>quant a</i>	Tematitzador <i>en quant a</i>	<i>En quant a la promesa feta, és massa tard per parlar-ne.</i>	13
			<i>Quant a la promesa feta, és massa tard per parlar-ne.</i>	
23 (85)	Construcció <i>fer</i> + SN [temps] + <i>que</i> + verb conjugat	Perifrasi <i>portar</i> + SN [temps] + gerundi	<i>Porta tres anys buscant solucions.</i>	12
			<i>Fa tres anys que busca solucions.</i>	
24 (117)	Adjectiu <i>mateix</i>	Ús inadequat de <i>mateix</i>	<i>La impressora ha arribat, però no hem rebut la factura de la mateixa.</i>	12
			<i>La impressora ha arribat, però no n'hem rebut la factura.</i>	
25 (162)	Sistema preposicional	Preposició <i>al respecte</i>	<i>¿Penseu fer alguna cosa al respecte?</i>	12
			<i>¿Penseu fer-hi alguna cosa?</i>	
26 (168)	Present i imperfet de continuïtat	Perifrasi <i>venir</i> + gerundi	<i>Venim organitzant aquestes reunions des de fa cinc anys.</i>	12
			<i>Organitzem aquestes reunions des de fa cinc anys.</i>	

TAULA 1 (Continuació)
Trets d'implantació més difícil

	<i>Tret, fenomen o element poc assimilats</i>	<i>Tret, fenomen o element que el substitueix</i>	<i>Exemples</i>	
27 (257)	Caràcter pronominal del verb <i>haver-hi</i>	Verb sense pronom Verb sobreprenominalitzat amb <i>en</i> Altres	<i>I no ha hagut més problemes. Ara no n'hi ha faena, però abans sí.</i>	12
			<i>I no hi ha hagut més problemes. Ara no hi ha faena, però abans sí.</i>	
28 (35)	Distribució de <i>com</i> i <i>com a</i>	Ús de <i>com a</i> en comptes de <i>com</i> Ús de <i>com</i> en comptes de <i>com a</i>	<i>El presenten com a un dels millors del mercat. Parlo com polític.</i>	11
			<i>El presenten com un dels millors del mercat. Parlo com a polític.</i>	
29 (71)	Expressió de les parts del dia amb la preposició <i>a</i>	Expressió de les parts del dia amb la preposició <i>per</i>	<i>Pel matí, per la tarda</i>	11
			<i>Al matí, a la tarda</i>	
30 (75)	<i>en</i> + infinitiu temporal	<i>al</i> + infinitiu temporal <i>en</i> + infinitiu causal Ultracorrecció: considerar la construcció incorrecta	<i>A l'arribar va caure. En no dir res vam marxar.</i>	11
			<i>En arribar va caure. Com que no va dir res vam marxar.</i>	